

si z mala ten
exuta a cor^e sic
cor^e n^o sicutudo
q^o sicutudo cor^e
e locus z regio
cor^e oⁱ cor^e z om
na aia locali n^o
ubi z sicutudo cor^e
oⁱ d^e excellen
tior aia exuta
ico ataz dāpna
p^o uba aug^o sona
locus cor^e s^o sicutudo
z loco/ cū s^o aia
loquū n^o sic cor^e
cor^e p^o q^o retedū
emanēt ap^o nos
uo patit aia se
dicit s^o sicutudo cor^e
co. p^o lib^o d^e sicutudo
de hoc cor^e exuta
n^o puto spūalem
z sicutudo q^o d^e sicutudo
s^o loca penalia sicutudo
u^o d^e nobis uidere
p^o sicutudo. z dāpna cor^e
sic se h^o sicutudo n^o p^o sicutudo
z sicutudo cor^e sicutudo ex
p^o sicutudo cor^e u^o d^e sicutudo
d^e sicutudo qui sic loc^o
oⁱ aug^o. in eod^o l^o
z sepe demūta sicutudo
p^o sicutudo z iacuit sicutudo
tū z sicutudo pe
p^o sicutudo g^o sicutudo sicutudo
ferri z calia sicutudo
d^e sicutudo e^o cor^e p^o
cor^e lūi n^o broz/ q^o p^o
e sicutudo ambulare ut sede
volatu sicutudo q^o sine
sicutudo/ z sicutudo q^o p^o
os g^o sicutudo aia n^o sicutudo
d^e esse sicutudo cor^e sicutudo
na sicutudo locū vlt^o sicutudo

p^o nite z uoluerunt h^o em dubiu z q^o lapi
n^o z mala sicutudo sicutudo lapidis ut m^o deam sicutudo
sicutudo p^o sicutudo z sicutudo pot^o ap^o se aia h^o sicutudo
cor^e sicutudo ead^o m^oto magis p^o ad p^o sicutudo
p^o sicutudo h^o h^o e p^o sicutudo z p^o sicutudo aia p^o sicutudo
z mala que sic z aia cor^e z cor^e lib^o reb^o
ut q^o se cor^e lem sicutudo ut p^o dallo diuice
qui p^o sicutudo sicutudo dicebat q^o p^o sicutudo
sicutudo lazaru m^ongē extremū dig^o sicutudo m^o
aqua z refrigerare sicutudo aia q^o sicutudo
ulla sicutudo/ sicutudo aia diuice illa p^o sicutudo
tum sicutudo sicutudo sicutudo sicutudo sicutudo
sic loquit^o ac si h^o e^o sicutudo que z res cor^e p^o
z sicutudo sicutudo p^o sicutudo aqua q^o ead^o res cor^e
z/ q^o sicutudo aia diuice u^o d^e sicutudo sicutudo h^o e
sicutudo p^o sicutudo q^o sicutudo ead^o allata z aia ad
res cor^e ut sicutudo sicutudo sicutudo organa z ha
be sicutudo/ sicutudo aia diuice dicebat h^o e sicutudo
h^o z n^o p^o sicutudo q^o illa z cor^e p^o sicutudo n^o e^o sicutudo
sicutudo/ sicutudo em illa aia ap^o se sicutudo cor^e tale
ad q^o aia ira loq^o bat ac si h^o e^o cor^e lem sicutudo
sicutudo sicutudo d^e sicutudo ill^o n^o p^o sicutudo z cor^e sicutudo sicutudo
p^o sicutudo v^o e^o ut u^o d^e sicutudo aia illa m^o sicutudo
n^o ead^o cor^e sicutudo sicutudo illa ead^o sicutudo sicutudo
m^o sicutudo ut loca sicutudo sicutudo u^o d^e q^o sicutudo
sicutudo sicutudo locus n^o sicutudo cor^e sicutudo sicutudo cor^e q^o aia
sicutudo sicutudo n^o uerac^o sicutudo p^o sicutudo sicutudo sicutudo
penay/ h^o e^o sicutudo sicutudo sicutudo sicutudo sicutudo
n^o sicutudo ubi n^o sicutudo cor^e sicutudo sicutudo cor^e sicutudo
ut/ aia uerac^o penas z uera gaudia sicutudo
i q^o m^o sicutudo quis sicutudo d^e sicutudo se a sicutudo
lasse eo q^o ead^o sicutudo sicutudo/ sicutudo sicutudo
no sicutudo sicutudo sicutudo sicutudo sicutudo sicutudo
n^o sicutudo sicutudo sicutudo sicutudo sicutudo sicutudo
l^o. eod^o sicutudo q^o sicutudo sicutudo sicutudo sicutudo sicutudo
quib^o aia exute a cor^e sicutudo sicutudo sicutudo
iua lenca z uia molestia/ sicutudo p^o sicutudo m^o
quib^o m^o sicutudo sicutudo uerac^o sicutudo sicutudo sicutudo
z sicutudo q^o quida sicutudo sicutudo sicutudo sicutudo
uerac^o sicutudo se sicutudo sicutudo sicutudo/ sicutudo
quida sicutudo sicutudo sicutudo sicutudo sicutudo
sicutudo sicutudo sicutudo sicutudo sicutudo sicutudo
sicutudo sicutudo sicutudo sicutudo sicutudo sicutudo
sicutudo sicutudo sicutudo sicutudo sicutudo sicutudo

STON.
MCA.
ngenis

9.
2.

00 P. 20

U. g. 79, 2

mir soloz pt 2 imfio daro q mfmnt n ca
it adone ftura e

THEORIA INAUGURALIS,
De
SALUBERRIMO
L. 2. C. de rescind. vendit.

hoc maximè seculo controverso,
remedio,

nonnulla Theoremata

continens

Quæ

Divino piè implorato subsidio

Auctoritate & Decreto Magnifici Jctorum ordinis in
alma Salana,

PRÆSIDE

Celeberrimo & Amplissimo Jcto

Dn. D. DOMINICO ARUMÆO

P. P. Facultatis Juridicæ SENIORE, Curia Pro-
vincialis ac Scabinatus ADSESSORE, Præceptore,
fautoreque suo efflictim

colendo,

*Pro consequendis in utroque jure insignibus & pri-
vilegiis Doctoralibus,*

Publicæ disquisitioni subjicit

MATTHIAS HEIN foundationis Bla-
sianæ Brunsvvigæ CANONICUS,

ad diem 20. Augusti.

Typis JOHANNIS BEITHMANNI,
Anno M DC XXIV.

Enodatio

L. 2. C. de rescind. vendit.

Alternanti mihi, quid im-
præsentiarum publicæ ventila-
tioni magis appositè subjici
queat, materia difficilis & quo-
tidiana, de rescindenda vendi-
tione, potior visa est: Tùm quod ea, quæ quo-
tidiana sunt, plenius attingenda, ut Jctus
Paulus lib. X. Quæstionum monet: Tùm
quod seculum hoc, nullo unquam tempore
ejus indagacionem utiliore fuisse, liquidò
demonstret. In delirâ enim & effœtâ hac
mundi senectâ, vitia certa, quæ mores voca-
bantur, non in veniam modò venerunt, sed in
laudem increbuerunt: inter quæ peculatus
crimen haut postremum. Nam monetæ ad-
ulteratores, quos meritò fures Reip. appella-
mus, rem privatam & publicam, furtis suis
clàm & palàm admissis, ad illas angustias ade-
gerant, ut nihil certi ageretur, imò contrahen-
tes sæpè, etiam ignorantes, contractus jure Ve-
titos inirent: Ut cum Seneca in *Octor.* ingemi-
nare fas fuerit; *Heu?*

quàm seculo premimur gravi, quo scelera regnant?

A 2

Hinc

Hinc hodie, Altissimi gratiâ, monetâ pristinæ integritati restitutâ, querelæ quamplurimæ existunt, & actionibus monetariis omnia ferè judiciorum subsellia perstrepunt: damnoq; ob corruptam monetam perpesso, resarciendo, rescissiones, & alia juris remedia toto die adhibentur.

Operæ itaq; precium me facturum duxi, si hanc theoriam sub disputationis incudem, sine affectu, revocem: Quemadmodum enim oculus, in quem humor illapsus est, parum clarè videt: sic mens, in quam affectus: Teste Lipsio, *Epist. 6. cent. sing. ad Ital. & Hisp.* Ut igitur *ἡρώμετα νομιμασικῆ καὶ ἀνεπιτικῆ* plerosque casus præsentis hujus materiæ, & quidem ad nobilissimam ac utilissimam. *l. 2. de rescind. vendit.* spectantis, eò expeditius probare & discernere valeamus, sine ulteriori mora, quò veritas illustrior evadat, nosq; in ejusdem semita magis magisq; confirmemur, eam laconicâ quadam brevitate (legis hujus sensu priùs delibato) in sequentia theoremata dispescemus.

Casus hujus legis talis fingi potest: Lupus quispiam, ipse, vel etiam pater ipsius fundum quendam Scio 80. aureis vendidit: qui be-

bene 200. aureos valuit. Lupus ultra dimidium iusti precii circumventus, fundum revocare voluit. Denegavit Seius. Unde Lupus Impp. Diocletiano & Maximiano preces obtulit & quæsit: An venditor, ultra dimidium iusti precii circumscriptus, rem venditam repetere possit. Imperatores pro Lupo venditore contra Seium emptorem rescribunt: Humanum esse, venditorem restituto precio fundum autoritate iudicis recipere, vel si emptor iustum precium supplere malit, accipere id, quod iusto precio deest. *d. l. 2. de rescind. vend.*

Rem totam quinque distichis eleganter complectitur Steph. Forcat. dialog. 100.

Æquarent fulvos Titii cum prædia nummos
Ter quinque, is septem vendidit aureolis.
Contractum Titii rescindere destinat heres
Ob vilem summam: quæro quid emptor aget?
Eligat alter utrum: vel prædia reddat agenti,
Suscipiens nummos iudicis arbitrio:
Empta vel observet iustum supplendo valorem,
Indemnis tali fiet uterque modo.
Nam læsus nimium, qui vendidit, esse videtur,
Nî iusti acceperit dimidium precii.

A 3

THEO-

THEOREMA I.

An propter læsionem contractus
b. f. sit rescindendus.

SAnè in contractu emtionis venditionis (de quo solo lex nostra loquitur, & qui citra dubium bonæ fidei contractus est) remedium hujus legis locum habere, ex ipso ejusdem textu satis constat. Cui tamen non parum contrariari videtur, quod naturaliter, liceat contrahentibus se invicem decipere, *l. in causa 16. §. pen. ff. de minor.* vel rem, quæ minoris est, pluris vendere, aut quæ pluris est, minoris emere. *l. item si precio. 22. in fin. ff. Locati.* Cum natura, omniumque rerum magistra Experientia doceat, propter innata hominum vitia nimis exactam in cōmerciis æqualitatis observationem, plurima & maxima incommoda secum afferre, speque quæstus sublatâ mercatum & commercia languere, imò planè enervari ac quiescere. Quis enim, si per summam scrupulositatem Mathematica illa precii æqualitas foret observanda, contractum hunc vel illum (sine quibus tamen societas humana persistere nequit) inibit? Quamvis catervatim hîc insurgant Theologi & Philosophi acutissimè contendentes, sacris literis, justitiæ, & humanitati, hæc diametraliter esse contraria. Justitiæ enim maximè esse, conservare æqualitatem, quæ secundum Thomam *4. Sentent. dist. 46. q. 1. art. 1.* alia quantitatis, alia proportionis: quarum hæc in præmiis & pœnis, illa in commutativa justitia attendatur. Quibus etiam
ad-

adstipulantur Jctorum quorundam, quodammodo
tamen differentes sententiæ, qui inter alia, partim re-
gulam illam Civilem & Canonicam, quæ statuit, deci-
pientibus non esse subveniendum, amplectuntur. l. 2.
ff. ad Sc. Velleian. c. cum universorum. de rer. permitt. par-
tim dictam. l. 16. in foro soli, at non in foro conscien-
tiæ vel poli, admittunt, de quibus latè & eleganter vi-
de differentem Dn. D. Arumæum *disp. 1. ad d. l. 2. th. 5.*
§ 6.

Veruntamen ne jus, quod est ars boni & æqui, in-
tantum sui oblitum esse putetur, ut dolo vel fraudi
patrocinari velit, sciendum est, quod talis deceptio
vel circumventio permessa censeatur, quæ reipsâ &
incuriâ citra fraudulentum contrahentium consilium
contingit, si tamen tolerabilis, nec in infinitum exten-
datur, sed ad illam quantitatem, cujus summa exten-
sio, velut litus & ἀκμή hoc rescripto definita est. Nec
circumscriptio hæc dolus est, sed prudentia potius &
industria quædam tantum Oeconomica, studiumque
aliquod rei familiaris augendæ. Hic enim omnium
est animus, vili emere, carè vendere, ut Mimus dice-
bat.

THEOREMA II.

An Emtori beneficium hujus le-
gis competat.

Inficiantes & asserentes hæc quæstio viros habet
utrinque magni nominis. Negativam defendit *Cuja-*
cius lib. 16. obs. 18. & lib. 23. obs. 32. quem secutus *Anton.*
Bab. in error. pragmat. decad. 8. error. 7. hoc imprimis
fun-

fundamento quod non eadem sit ratio subveniendi emtori, quæ venditori: Propterea quod venditorem plerumque sæva & scæva necessitas rei familiaris compellat vendere precio minore. *l. 2. l. non idcirco. 12. l. si quos. 16. C. de rescind. vend. l. 1. C. de præd. dec. l. 2. C. sine cens. vel reliq.* Emtor verò ultrò accedat ad emtionem prædii, sæpè fraudandi causa, & plerumque emat precio impenso & immodico, affectione opportunitatis, vel vicinitatis, vel cœli, vel quod illic educatus sit, vel parentes sepulti sint: ut *l. 1. §. sed si rem. ff. si quid in fraud. patron.* Vel quod majorum ejus fuerit: ut *in l. si emtione 34. ff. de contrah. emt.* Quibus casibus sive prudenter sive stultè faciat, quia tamen sponte facit, nihil causæ sit, cur ei subveniatur.

Contrariam autem & communem opinionem obsequentes rationes amplectimur.

1. In quibus causis eadem est ratio, in his idem jus est constituendum, si modò beneficium non personæ: sed causæ sit concessum, *l. illud 32. ff. ad l. Aquil. & l. in omnibus causis id observatur. 68. ff. de R. I.* At in emtore eadem est ratio, quæ in venditore. Quia etiam emtor sæpe Diomedea quadam necessitate rerumque indigentia & egestate coactus, carius & pluris, quam oportuit, res alterius emit. Quinimò cum suggerente humanitate læsis subveniendum. *d. l. 2.* Emtori potius humanitas debetur ac Venditori; Hic enim circumventus sibi imputabit, si levi precio res suas distraxit: cum præsumatur valoris rei suæ habere notitiam. *l. quisquis. C. de rescind. vend. inque rebus propriis intolerabilis sit error: l. plurimum. ff. de jur. & fact. ignor.* Emtoris verò ignorantia

ria utpote in factis rebusque alienis merito excusetur.
l. ult. ff. pro suo. Nec beneficium hoc personæ sed cau-
sæ, quippe læsioni est tributum. Non enim vendi-
tori competit quia venditor, sed quia in vendendo
læsus est, ut notat *Donell. in d. l. 2. num. 17.*

2. Expeditum & certum est, quod emtor &
venditor sint correlata, sibiq; correlativè opponantur.
At correlatorum hæc est natura, ut non tantum se mu-
tuò, tam in essendo quàm cognoscendo, ponant & tol-
lant, verum etiam ut quod juris statuitur in uno,
idem quoque statuatur in altero.

THEOREMA II.

Quodnam hoc loco justum pretium
dicatur.

Justum cujusque rei pretium non ex cujuslibet
affectione, aut sumptu constat, *l. precia rerum. ff. ad l.*
Falcid. Sed ex communi hominum æstimatione
perpenditur; *gloss. singul. in l. mortis causa capimus ff. de*
donat. mort. caus. Itaque tantum valet res, quantum
absq; fraude & injuria vendi communiter potest ho-
mini scienti ejus conditionem. *Francisc. Connanus*
contra statuit, justum precium pro dimidio veri pre-
cii accipiendum esse: ut si emtor supplere velit ven-
ditori, quod deest dimidio precio, illi satisfiat. Move-
tur primò hac ratione, quod justum ut plurimum
significet idem, quod legitimum, veluti cum nuptiæ
dicuntur justæ *pr. l. de nupt.* Pactum dicitur justum
in l. in epistola §. 1. ff. de pact. Item justa hereditas. *l. 3. §.*

B

per.

pen. ff. pro socio. Legitimum autem precium hinc non aliud, quam dimidium veri precii intelligi posse, quia dimidio veri precii soluto, emptio jure consistat, nec rescindi possit, *d. l. 2. & l. si voluntate. C. de rescind. vendit.*

Altera ipsius ratio hæc est: si emptor ab initio emptionis dimidium veri precii solvat, non rescinditur venditio. Ergo etiam, si contracta emptione dimidium offerat, non rescindetur; quia non debeat contracta emptione deterioris conditionis esse.

Verum ad primam respondeo, quod in usu juris justum precium sit, quanti res valet. *l. si fundus 10. §. ult. ff. de pign. l. si res. 12. §. 1. ff. de jure dot.* Quare ab hac genuina significatione non recedendum *l. Non aliter. ff. de legat. 3.* Licet igitur aliàs justum idem significet quod legitimum; hinc tamen non idem denotat, sed verum precium.

Ad alteram; Quod alia ratio sit emptoris initio contractus & alia emptione contracta. Nam initio venditori nihil debet, & ideo jure suo potuit rem emere, quanti voluit, etiam multo minoris vero precio, dummodo non infra dimidium veri precii. At contracta emptione venditori debet rei restitutionem, nisi velit emere, vel emptam retinere conditionibus venditoris justis. Quare non idem tribuendum emptori inchoato contractu, quod finito. Nec absolum, quod initio justum fuit, circumstantiis temporum mutatis injustum fieri.

Quamvis autem hæc in aprico locata sint, ut minus (adeoque injustum) precium esse videatur, si nec dimidia veri precii pars soluta sit. *d. l. 2.* non tamen

in

Inveniuntur nulli, qui, licet in venditore id assequantur & concedant, in emtore tamen scrupulum sibi aliisque injicientes, id minimè admittunt. Inter quos *Bart. Bald. Panormit. Imola* & alii, qui communiter asserunt: Emtorem tum immodicè læsum esse, si pro re digna 10. Joachimicis 15. dedit: Vel pro re 20. aureis digna, 30. solvit. Et licet hæc opinio æquior videatur, ut quæ circumveniendi licentiam arctius inhibet, ne sc. læsio trientem egrediatur; tamen *Duarenii Donelli* & aliorum mens nostræ legi, in qua dimidia pars justici precii, non potest tertiam partem significare, ut scilicet tum demum emtorem enormiter læsum esse existimandum sit, si pro re, dignâ aureis decem, plus quàm viginti, & pro 20. aureis dignâ, plus quàm 40. præstitit. Scopus enim veræ computationis in utraq; est, si quilibet non accipit dimidium ejus quod dedit, teste *Pinello ad d. l. 2. p. 1. c. 2. n. 7.* Et ita, secundum *Hotomannum*, fraudatio supra dimidium veri precii tum demum rectè dicitur, cum aut pecunia rei dimidium, aut res dimidium pecuniæ non exæquat. Nec requiritur, ut excessus ultra dimidium sit magnus, cum lex nostra modico excessu, dummodo sit ultra dimidium, contenta sit; quod exemplo naturali in ponderibus patet, in quibus vel modicum prægravat atque inclinat bilancem. Nec adjectio **PLURIS** in l. nostra infinitam pecuniam continet, sed modicam duntaxat. *l. 192. ff. de V. S.* Neque hîc obstat *l. 54. ff. de contrab. emt.* Ubi Paulus ait, Res bonâ fide emta propter minimam causam in emta fieri non debet: cum lex illa non loquatur de læsione ultra dimidium.

THEOREMA IV.

An hæc lex etiam in re mobili locum habeat.

Cum fundi in lege nostra nominatim & expressa mentio fiat, immobilibus rebus hoc beneficium competere nullum est dubium. An autem ad rei mobilis venditionem hoc porrigendum sit, in ambiguo est.

Negativam defendit *Cujacius lib. 16. observ. cap. 28.* contendens, ad res mobiles produci non posse, nisi forsan res sint valde preciosæ, his fundamentis motus.

1. Quia leges de rescissione venditionis agentes fundi, veluti rei immobilis, meminerunt. *l. 2 l. 4. l. 8. l. 15. C. b. t.* Si ergo æquè ad res mobiles pertinet, quid rerum immobilium in specie mentionem fieri, juvat?

2. Res mobiles viles sunt & abjectæ. *l. si rem mobilem. Et ibi Gloss ff. de acquir. possess* quarum ut & aliarum rerum quæ haut magni momenti sunt, cura non habetur, imprimis si de contractibus retractandis quæstio est. *l. 4 ff. de rest. in integr l 5 4. ff. de contrahend. emt. l. 10. cum sequentibus. ff. de dolo malo.*

Sed prolata hæ rationes nullius hili vel pili sunt. Si enim causa indagatur, ob quam de solo fundo rescribunt Impp. Respondeo cum Roberto, exempli tantum gratia id factum fuisse. Deinde quod facti species, cui sese respondendo accommodant Imperatores de fundo fuerit concepta, haut dubiè idem responsuri, si de re mobili consulti fuissent. Tertiò, si tan-

tantum de fundo, cuius hic fit mentio, rescriptum intelligitur, ad alias res immobiles similes extendi non potest: quod tamen absurdum. Quartò, nec ad res pretiosas, quod tamen vult ipse Cujacius, produci poterit.

Minoris ponderis secundum est argumentum. 1. quod enim res mobiles non omnes aut semper sint loco vilium & abjectarum, manifestissimè & *αὐτὸς ὁ ψῆφος* demonstrat *l. 22. C. de administr. tutor.* 2. Multæ sanè sunt res mobiles, quæ precio immobiles vincunt. 3. Lex opposita non asserit rerum mobilium vilem & contemptibilem conditionem, sed illarum neglectam & omissam custodiam, ut Papinianus loquitur, quamvis eas nemo alius invaserit, veteris possessionis damnum adferre consuevisse. Differentiam itaque tantum tradit possessionis rerum mobilium & immobilium, ut possessio, quæ animi est, certius firmissimèque iis inhæreat; mobilium verò possessionem, ob instabilem illarum naturam, difficilius retineamus & faciliùs amittamus.

Pro affirmativa itaque stabimus: pro qua militat, i. quod eadem humanitas dissuadeat rerum mobilium venditorem immodicâ læsione prægravari debere, cum æquè iniquum sit, ut venditor ex illarum distractione lædatur, & è contrario æquè humanum sit, ut eidem succurratur. Fingamus hominem, cui res angusta domi, ovem vendidisse 5. cum tamen vendi potuisset 25. an non huic, qui ovem suam servat tanquam oculum suum, ut loquitur *Glossa in l. 6. § 5. de offic. presid.* iniquissimum arbitreris non succurri? Imò nulla, quoad præsens negotiũ, diversitatis & differen-

tia ratio inter res mobiles & immobiles dari poterit.

2. Impp. Dioclet. & Maximian. *in d. l. 2.* rei mentionem faciunt, cujus appellatione æquè res mobiles ac immobiles veniunt. Hic respondet Cujacius: Impp. rem immobilem intelligere, quia eandem rem postea fundum appellent. Sed confestim regerimus, quemadmodum eo, cum *in l. 1. ff. de evict. Ulpianus* generaliter dixisset, sive tota res evincatur, sive ejus pars, emtori regressum adversus venditorem dari, ac deinde fundi sive agri mentionem subjicit, res mobiles non excludit: Ita nec hic res mobiles excludere voluisse Impp. censendi sunt.

THEOREMA V.

An h. l. remedium competat, si rei valorem sciverit venditor, & nihilominus infra dimidium justii precii vendiderit.

Quæstionis præsentis, an illi qui scivit rem majoris valere & minoris vendit, sit subveniendum, negativam propugnantium fundamenta sunt hæc.

1. Licitum est res suas consultò minoris vendere: cum id, quod excedit, donatum videatur, & si quis donationis causa minoris vendat, venditio valet *l. 38. ff. de contrab. emt.*

2. Volenti & consentienti non fit injuria, quare si quis sciens minoris vendit, non poterit de rescinden-

dendo contractu quasi sibi injuria facta sit, actionem instituere.

3. Quod bona fide & consensu contrahentium agitur illud non est rescindendum altero contrahente invito *l. 3. C. de rescind. vend.* Atqui verum prius in contrahente sciente. Ergò & posterius.

His non obstantibus, affirmativam verioremduco, quæ his gaudet columnis.

1. Quia Impp. generaliter loquuntur, nec distinguunt, utrum venditor sciverit rei valorem, nec ne; Indistinctè itaque intelligendi sunt *arg. l. de pretio. ff. de publ. in rem action.*

2. Negativâ sententiâ obtinente, beneficium *l. 2.* rarò locum haberet, cum unusquisq; etiam enormiter læsus sciat (vel scire possit & debeat) rei suæ precium & valorem. *l. quisquis. C. h. t.*

3. Licet venditor sciverit verum precium, contingere potuit, ut sæva & vera quadam necessitate coactus minoris vendere coactus sit, cum verum precium emptor ipsi deneget. Humanitas ergo & æquitas hujus legis, venditori succurri, suadent.

Ad argumenta pro negativa adducta, & quidem ad primum respondeo: quod diversa sit ratio venditionis cum enormi læsione factæ, & donationis. Donatio enim fit liberè, & nullo jure cogente: Venditio verò quâ quis rem suam minoris vendit, non nisi necessitate flagitante, cum nemo præsumatur suum jactare. Quî autem tali modo minoris vendens, dici potest, voluntariè & spontè donare? Cum liberalitas, molesta necessitate urgente, in nemine præsumatur; ingens enim telum, teste Livio, est necessitas.

Ad

Ad secundum respondeo, quamvis valorem scienti & nihilominus contrahenti injuria propriè non fiat, attamen iniquitatem ad æquitatem reducendam esse quin pati debeat idem, nemo puto inficias ibit. Deinde, quando hac fontica causa urgente, quis in pretio circumscribitur, non potest dici in læsionem consentire, & si consentiat, non liber sed coactus ille consensus *l. 21. ff. quod met. caus.* qui contractum contra rescissionem minimè tuebitur. *tot. tit. ff. quod met. caus.*

In tertio argumento nego assumptionem: licet enim coactus consensus etiam consensus sit. *l. 21. ff. quod met. caus.* non tamen est consensus liber. Eatenus enim demum pro consensu reputatur, ut contractus non sit ipso jure nullus, sed postea autoritate judicis intercedente rescindatur & annihilatur.

THEOREMA VI.

An etiam lex nostra in locatione & conductione procedat.

Quod ad contractum locationis conductionis beneficium hoc porrigatur, communis ferè interpretum est sententia, sequentibus argumentis stabilita.

1. Locatio & conductio iisdem juris regulis continetur quibus emtio & venditio. *pr. Inst. de locat. conduct. l. 2. ff. eodem.* ita ut idem de utroque contractu statuatur. Quemadmodum igitur circumscriptio in emtione & venditione concessum est à contractu discedere, vel quod æquo deest precio, nancisci; itaque quoque idem erit in locatione & conductione.

2. Ubicunque precium intervenit, ibi quoque locus est *l. 2. C. de rescind. vendit.* At in locatione conductione precium intervenit. Ergo in eadem remedium *l. 2. locum* habet. Subsumtionem probant *l. 10. ff. de acquir. vel amitt. possess.* ubi merces precium appellatur.

3. Ubi eadem est ratio, ibi idem jus statuendum. Atqui eadem *d. l. 2. ratio* (quæ non vult enormiter alterum lædi, alterumque hujus dispendio locupletari, *l. 206. de R. J.*) æquitas quippe, etiam in aliis imprimis bonæ fidei contractibus locum sortitur. Ergo & in hoc contractu locum habebit.

Non tamen defunt, quibus negativa magis arridet: cum quibus & ego ob sequentes rationes facio.

1. Beneficium *d. l. 2.* ad eos pertinet contractus, in quibus non tantum prius fas erat se circumvenire, sed etiam quorum circumscriptioni *d. l. 2. modum præfigit*, ut scilicet dimidium justii precii non excedat. At circumventio in emtione & venditione legibus permessa. *l. 16. §. 4. ff. de minor. d. l. 2.* duntaxat expressim limitata & definita. Ergo in aliis contractibus *d. l. locum* non habebit.

2. Quodcunque contra jus commune receptum & introductum est, hoc ad consequentiam trahi non debet. *l. quod vero. ff. de legib. l. quod contra ff. de Reg. jur.* Atqui remedium *l. 2. contra jus commune introductum.* Ergo ad consequentiam non ducendum. Assumptio suo pte jubare fulget: cum jure communi contrahentibus licitum sit, (absque dolo tamen & fraude) sine ulla quantitatis determinatione

C

se

se se circumscribere, *d.l. 16. §. 4 ff. de minor.* quibus hac l.
2. fines præfiniti, quos excedere nefas est.

Respondeo itaq; ad primum affirmativæ opinio-
nis fundamentum. 1. *d. Lex 2. ff. de locat. conduct.* & *d. pr.*
1. eod. non intelligenda sunt καὶ πάντως, ut in omnibus
procedant: alioquin nulla Emptionis Venditio-
nis & Locationis Conductionis foret differentia.
2. Quod læsis in emtione succurritur, quoad re-
scissionem contractus, hoc non secundum, sed con-
tra regulam juris communis introductum est. Regula
enim juris est, quod indefinitè in emtione licitum sit
se circumvenire, ita ut propterea emtionis contractus
non rescindatur, huic vero regulæ ὀφθαλμοφανερῶς &
apertissimè *d.l. 2.* contrariatur, vel saltem derogat, &
circumventionem illam de jure communi permis-
sam ad certum modum & mensuram restringit.

Quoad secundum respondeo ad assumptionem.
Distinguendo inter precium quod vel propriè vel ab-
usivè sumitur. Nec enim verè precium est nisi cùm
æquâ facta æstimatione pecunia pro rebus solvitur,
neque precium esse potest, nisi quod sit alicujus rei
precium, inquit *Connanus lib. 7. c. 5. num. 2.* Est itaque
precium emtionis proprium, sicut merces locationis
conductionis, *pr. §. 2. Inst. de locat. conduct.* quamvis
abusivè precium pro mercede sumtum locationi con-
ductioni etiam tribuatur.

Quoad tertium, Regulæ superiori oppono *l. 14.*
ff. de legibus, & *l. quod contra ff. de reg. jur.* è diametro
contrariam, quippè quæ contra rationem juris com-
munis recepta & introducta sunt, ad consequentiam
non debeant produci. Quare axioma hoc, ex paritate

ca.

tionis extensionem juris fieri, in jure communi lo-
cum invenit: in singulari verò & exorbitante jure ne-
quaquam. Nec jugulum nostræ intentionis strin-
git, quod dictam l. 2. de venditore in specie conce-
ptam, ad emptorem extendendam esse arbitrati sumus:
Nam emptor & venditor sunt correlata, in quibus ex
identitate rationis jus singulare extensionem admit-
tit, ita ut quod in uno correlatorum statutum, ad alte-
rum quoque extendi possit, per textum notabilem *in*
leg. 2. junct. a l. fin. Cod. de indict. vid. toll.

THEOREMA VII.

An beneficium hujus legis in venditio-
ne judicis decreto solenni facta
admittatur.

Acerrima inter Dd. controversia agitur, utrum
emptio venditio ex Decreto Prætoris facta, propter ex-
cessum ultra dimidium rescindi queat? cujus negati-
vam quidam tuentur sequentibus fundamentis.

I. Per textum expressum *in l. 1. C. de prad. decu-
rion.* qui ibi: interpellet, judicem competentem, ita
enim fiet, ut nec immoderatus venditor, nec emptor
inveniatur injustus, nec erit postmodum quo vendi-
tor, vel circumventum se insidiis, vel oppressum po-
tentia comparatoris queri debeat, quandoquidem
sub fide actorum & de necessitate distrahentis
& de voluntate patuerit comparantis. Qua-
re venditio talis propter enormem læsionem rescindi
non potest.

C 2

2. Judicis autoritas excusat & facit licitum, quod aliàs est illicitum. *l. si quis quasi ff. ad SC. Silan. l. si quis. §. doli. ff. de jurisdict. l. furti. §. qui jussu. ff. de his quæ notant. infam. l. ait prætor. 7. §. 2. vers. quid tamen. ff. de minor.* Justè enim possidet, qui Prætoris auctore possidet. *l. justè. ff. de acquir. poss.* Justum igitur & licitum propter decretum erit, quod aliàs illicitum.

Arius. Pinell. p. 2. c. 2. n. 21. distinctione litem dirimere cupit: Aut enim prætoris decretum simpliciter, & quoad causas alienandi intervenit: ut tunc obtineat affirmantium opinio: Aut circa æstimationem rei interponitur decretum: ut tunc potior negativa videatur.

Verum hisce non obstantibus affirmativam cum nonnullis aliis sine discrimine & indistinctè obviis ulnis amplector, idque ob tres sequentes rationes.

1. Per textum *l. si quos. 16. C. de rescind. vend. item l. 1. & 2. C. de fid. & jure hastæ. fiscal.* Ubi venditiones sub hasta factæ, & autoritate judicis confirmatæ, dicuntur propter læsionem venditoris nempe debitoris enormissimam rescindi. Ne sub nomine subhastationis publicè locus fraudibus relinquatur.

2. Corroborationis gratia & hæc ratio adducitur, quod minor adversus venditionem sit restituendus & per restitutionem in integrum rescindenda veniat venditio, in qua læsus est, *l. si quidem. C. de præd. minor.* Atqui venditio rerum minorum non procedit nisi decreto judicis intercedente. *d. l. si quidem. & tot. tit. C. de præd. minor. tot. tit. ff. de reb. eor. qui sub tut.* Ergò rescinduntur quoque ob læsionem venditiones decreto judicum factæ.

3. Pro eadem militat quoque hæc ratio, Ecclesia ultra dimidium læsa in contractu habet actionem ad illum contractum rescindendum. *c. cum dilecti. c. cum causa. de emt. vend.* Attamen hoc intelligi oportet solennibus juris adhibitis, alioquin non valeret, *tot. tit. de reb. Eccl. non alienand.* Idem proinde statuendum in aliis contractibus.

Ad primam inficiantium rationem sic respondeo. Verba hæc. *l. 1. C. de prædi. decur.* (Denique nihil erit, quo venditor vel circumventum se insidiis vel oppressum potentia comparatoris quæri debeat, & c.) de læsione ultra dimidium non agunt, sed probant, venditorem allegare hoc passu non posse, se vel metu coactum, vel insidiis venditoris circumventum vendidisse. Nec facilè, ut præcedentia legis verba innuunt, accidit, ut iudicis autoritate intercedente, injustè contrahatur: quod & nos ultrò & spontè fatemur. Hic verò impræsentiarum quæstio est, si & iudex & contrahentes circumventi sint, & fortassis per imprudentiam erraverint, ita ut venditor ultrà dimidium deceptus sit, an rescindi contractus possit, & cum iudicis autoritas, ut in aprico est, parum vel nihil in hoc profecerit, rescindi posse statuitur, etiam lege, autoritati aliàs iudicis multum tribuente, non refragante.

Ad secundam: in allegatis legibus hoc agitur, quod decretum iudicis hoc operetur, ut præsumatur contractus ritè & rectè esse celebratus. Illa tamen præsumptio cedere debet veritati, si læsio enormis evidenter appareat. *l. magis puto. §. pen. ff. de reb. eor.* Quemadmodum itaque iustus & autoritas iudicis in gra-

vioribus delictis non excusat, l. 37. ff. ad L. Aquil. ita nec hic rescissionem ob enormissimam læsionem remorari potest.

Ex hac etenim causa rescinduntur venditiones quam sollemnissimè factæ, imò nostra lex requirit, dumtaxat venditiones ritè & jure perfectas ac subsistentes, non verò jure non valentes, utpote quæ rescissione nulla indigent. Privatio n. præsupponit habitum.

THEOREMA IIX.

An juratò contrahenti, vel etiam huic beneficio renuncianti, hæc lex competat.

Affirmativa opinio communi ferè calculo in juratò contrahente approbata est, nititurque his fundamentis.

1. Illud juramento comprehenditur, de quo tempore contractus & jurisjurandi cogitatum fuit. At prædicto tempore de enormi vel enormissimâ læsione non fuit cogitatum: alioquin contractus nunquam initus fuisset Ergò beneficium hoc, juramento de non veniendo contra contractum emtionis & venditionis, non continetur.

2. Juramentum, quod non habet comitem æquitatem & justitiam, nullius est efficaciam. At tale juramentum, quod beneficium l. 2. æquitatis & humanitatis plenum emtori & venditori adimit, non habet æquitatem & justitiam comites. Ergò, &c.

Alii beneficium d. l. 2. hoc juramento, nisi specialiter & nominatim huic renuntietur, venditori non adimi asserunt. Sed non possum, quin illis, qui utroq; modo d. l. 2. remedio læsum emtorem & venditorem
pri-

privari contendunt, vi sequentium astipuler.

1. Si minor 25. annis, qui iudicii imbecillitate laborat, jurans se non retractaturum contractum suum, hoc beneficio privatur, multo magis maiores, iudicii dexteritate valentes, si juraverint se non venturos contra illud, quod contractum, ab hoc remedio excludentur. At verum prius. Ergo & posterius.

Prius expressis textibus constat, scilicet *Authentic. Sacramenta puberum. C. si advers. vendit. § l. 1. C. eod. tit.* Qui textus indistincte volunt, juramenta minorum super contractibus prestita, servanda esse. Ratio, quia juramentum minorem presumit esse majorem, *d. Authen. Sacramenta puberum. l. 1. ibi n. 55. § in l. ait. prator. §. si minor. nu. 2. ff. de jurejur. ubi dicit, quod adversus juramentum confirmatorium actus, prestitum per minorem in contractu, si ledatur etiam enormiter, non debeat ipsi concedi restitutio in integrum, neque absolutio fieri per iudicem Ecclesiasticum a tali juramento, § quod fatui sint iudices, qui hoc faciunt.*

2. Omne juramentum, quod absque dispendio & interitu salutis aeternae, servari potest, non solum in foro ecclesiastico, sed etiam in foro seculari, servandum est. *c. quamvis de pact. in sext. c. cum contingat. extr. de jurej. § gloss. ibid. in verb. debent,* quae hoc in quibusdam casibus limitat. At tale est jusjurandum, quo quis sponte, nulla vi, dolo aut metu impulsus, juravit se contractui non contraventurum. Ergo ejusmodi juramentum erit servandum, & hoc pacto consequenter juranti, beneficium. *l. 2. C. de rescind. vend. non competet.*

Ad prioris opinionis argumenta me verto, ac ad primum respondeo: juramentum habere vim specialis consensus & renuntiationis, item virtutem expressae

&

& enixæ voluntatis, per text. in *l. cum pater. §. filius ma-*
trem. ff. de legat. 2. Dd. in c. quamvis. de pac. lib. 6. qui pas-
sim tradunt, quod quis jurans, deliberatò ad actum ac-
cedere præsumatur, nec requiratur scientia ejusdem,
sed juratum esse sufficere: cum intelligatur jurare, se
nolle contra illud, quod ex tali facto resultare potest,
venire. text. in *l. si duo patroni. §. Julianus & in l. duobus.*
§. Colonus. ff. de jureiur. Hanc opinionem *Bart. in d.*
Auth. Sacramenta puberum communem, & ab ea in-
judicando non recedendum esse attestatur.

Ad secundum. 1. Æquitas suadet volenti benefi-
cium *l. 2. C. de rescind. vend. concedi:* quare iniquum fo-
ret, invitum eodem privari: sed iniquum non erit, vo-
lenti & mediante juramento renuntianti id adimi:
cum volenti tantùm tribuatur. 2. quilibet, etsi tale
pactum etiam juratum non sit, juri pro se introducto
efficaciter renuntiare potest. *l. pen. C. de pact.* Hæc ta-
men non de generali, sed de speciali renunciatione
accipi volumus. Generales etenim strictissimè exau-
diendæ sunt, cum primis in hac enormi læsione: de
qua probabile est, circumscriptum non cogitasse. Un-
de nec refragatur, quod generalis renuntiatio ad o-
mnes species extendatur, & quod generaliter re-
nuncians, sibi debeat imputare, quod specialius non sit
locutus.

Quamvis autem non desint, qui de speciali re-
nuntiatione quoque ambigant, agentes, quod eadem
facilitate ad renuntiandum induci queat, quàm ultra di-
midium læditur: hoc tamen mihi vix fit verisimile,
cùm enim certioratus specialiter huic remedio re-
nuntiat, quàm in læsionis meditationem non incideret?

De-

Deinde, læso Lex succurrit, attamen volenti ut dictū,
nō invito: qui ergò consultò & scienter sibi cōpetenti
beneficio valedicit, jure dehinc restitutionis vel re-
scissionis gratiā judici minimè facesset negotium.

THEOREMA IX.

An in stricti juris judiciis hæc lex at-
tendenda sit.

Arius Pinellus part. 1. c. 3. num. 7. & seqq. affirmati-
vam opinionem ob sequentia argumenta veram esse
contendit.

1. Probatur, inquit, ab identitate rationis: Nam
& in contractibus stricti juris militat æquitas, in qua
hæc lex fundatur. *arg. l. in omnibus 57. ff. de obligat. &
action.*

2. *Per legem. Si quis cum aliter. 36. vers. idem est.*
ff. de V. O. ubi Ulpianus inquit, *etsi nullus dolus interces-*
sit stipulantis, sed ipsa res in se dolum habet, cum enim quis
petat ex ea stipulatione, hoc ipse dolo facit, quod petit. Ve-
rùm his non obstantibus, pro negativa ita concludo.
Si in contractibus stricti juris judex præcisè formulæ
inherere cogitur, ita ut ne latum unguem ab ea
recedere audeat, legis secundæ reformationem non
admittet. At verum prius. Ergò & posterius.

Prius inde evidenter constat, quod stricti juris
contractus dicantur, non quod bona fide non gau-
deant, sed propter naturam actionum ex contractibus
proficiscentium diversam. In aliis etenim, videlicet
bonæ fidei judiciis, libera judici permittitur potestas

D

æsti-

æstimandi ex æquo & bono, quantum actori restitui oporteat: in strictis verò astrictus est iudex ad formulam à prætore sibi præscriptam, ita ut in illis ex æquo & bono quicquam supplere vel æstimare ei non liceat. Cùm & ea, ut *Anton. Fab. error. 8. decad. 1.* loquitur, contractuum stricti juris natura & conditio sit, ut nec æquum sit, in iis haberi rationem æquitas.

Ad fundamentum primum Pinelli paucis respondeo: quòd illa ratio ab identitate rationis valdè sit lubrica, cum primò in singulari & exorbitante remedio l. 2. tolerari nequeat. Deinde lex 57. ff. de obligat. & action. agit de errore tali, qui etiam contractus stricti juris vitiat, ubi unus illud, alter aliud facit; in nostrâ verò lege talis ventilatur contractus, ubi non ejusmodi error circa corpus, sed dumtaxat circa valorem accidit, qui hunc contractum non potest rescindere.

Secundò *ad d. l. 36.* Respondeo, quod loquatur de exceptione doli, non verò de remedio nostræ l. 2. C. de rescind. vendit. Adeoque tum mentio fit ibidem doli in re ipsa consistentis, qualis etiam in casu nostræ l. 2. intervenire solet; ex eo manifestum fit læsionem etiam in stipulatione intervenire quidem posse, eodem verò modo eandem corrigi, quo in emtione venditione emendari solet, tantum abest inde probari posse, ut potius contrarium ex ipsis verbis *d. l. 36.* appareat. Competit enim in stipulatione læso exceptio doli, quæ tum demum locum habet, ubi negotium adhuc subsistit in terminis conventionis, quare si læsus rem promissam dedisset, ex *d. l. 36.* nullum amplius

pius haberet remedium. In nostrâ verò *l. 2. Impp.*
venditori tale suppeditant beneficium, quod demum
vires suas consequitur, ubi contractus per traditio-
nem planè consummatus est.

THEOREMA X.

Num lex præfens in transactione
obtineat.

Affirmativæ annosi certaminis; num d. legi *2. C. de rescind. vend.* in transactionibus locus sit? Barto-
lus aliique ejus asseclæ seqq. adhibent argumen-
ta.

1. Dolus ex proposito, & dolus reipsa, æquipa-
rantur. *d. l. si quis cum aliter. 36. ff. de verb. obligat.*

At dolo ex proposito interveniente, transactio
rescinditur. *l. si superstite. C. de dolo.* Ergò & rescindetur
transactio, dolo reipsa, qui ex læsione ultra dimidium
colligitur, intercedente.

2. Si ob summam æquitatem *in l. 2. C. de rescind. vend.* emptio & venditio propter enormem læsionem
rescinditur, ob eandem æquitatis rationem, urgente
enormi læsione, transactio quoque rescindetur. Ra-
tio; 1. quemadmodum humanitas & æquitas ementes
& vendentes non lædi suadent, ita & eadem humani-
tas transigentes enormiter lædi vetat. 2. quia trans-
actio species venditionis dicitur, etiam si super lite fiat,
*l. 1. l. litis. ff. pro empto. l. sed & si. §. si lis. ff. de publ. in rem
act.* Ergò.

Licet autem nonnulli controversiam hanc distinctionis foedere dirimere satagant, negativam nempe sententiam in modica læsione, affirmativam verò in enormissima procedere statuentes: promiscuè tamen & indistinctè negativa, modò requisita transactionis infra posita adsint, præmissis non obstantibus, Baldo (qui Bartoli opinionem trufam & erroneam esse dicit) Donello, Dn. Arumæo, aliisque viris multis, prudentiæ nomine suspiciendis, arridet, quibus & ego obsequentia calculum adjicio.

1. Scævola in l. 78. §. fin. ad Sc. Trebell. ita scribit: *Heres ejus, qui post mortem suam rogatus erat universam hereditatem restituere, minimam quantitatem, quam solam in bonis fuisse dicebat, his, quibus fideicommissum debebatur, restituit. Postea repertis instrumentis apparuit, quadruplo amplius in hereditate fuisse. Quæsitum est, an in reliquum, fideicommissi nomine, conveniri possit? Respondit secundum ea, quæ proponuntur, si non transactum esset, posse.* Hic in quadruplum læsus non restituitur, multò minùs, qui tantum ultra dimidium læsus, à transactione discedere potest.

2. Transactio comparata est ad finiendas lites *text. in l. fratris. C. de transact.* ita ut nec prætextu instrumentorum post & noviter repertorum, *l. sub prætextu, C. d. tit.* nec Imperiali quidem rescripto resuscitari oporteat. *l. causas. d. tit. Andr. Facb.* hîc quidem actutum regerit, læsionem tempore transactionis in adductis legibus, instrumentis deficientibus, non intervenisse, & ideo actorem non probantem succubuisse. Sed quænam hæc sequela erit? transactionis tempore instrumenta probantia non suppetebant: Ergò

in

in d. l. 78. §. fin. non revera læsus, nec plus reapse in hæreditate fuit. Contrarium *d. l. 78.* disertis verbis innuit, ut ita non referat, in initio de læsione non constituisse: cum *in d. l. 2. C. de rescind. vendit.* non venditionis tempore factæ, sed post demum de læsione similiter constiterit.

3. Eadem vis est juramenti & transactionis *l. 2. ff. de jurejur.* At immodica læsio causam juramento finitam non retractat, *l. non erit. §. dato. l. nam postea ff. eod.* Ergò nec transactionem revocabit. Ratio siquidem utrinque eadem, conventio nempe, ut, quanta, quanta res sit, de qua juratur & transigitur, transactioni & juramento stetur.

Restat, ut ad superiora respondeatur. In primo nego connexionis rationem. Non enim simpliciter dolo ex proposito æquiparatur dolus ex re, sed eatenus tantum, quatenus quis cognito illo dolo & circumventione nihilominus petit sibi dari, quod promissum est; qui propterea præter propositum in contractu aliquem circumvenit, initio quidem fraude caret, sed ex post facto, patefactâ veritate dolo facit, quod petit. Dolus porro ex proposito veniam non meretur: unde transactionem non tuetur, sed tollit. At *in d. l. 2.* de tali dolo non agitur, sed tantum de illo, qui sic contingit, ut transigentes eum non sentiant, & is qui lucrum ex eo sentit, id non ex dolo, sed ex incuria alterius habeat: quare frivolum est ab illo ad hunc quicquam inferre. Deinde *in l. si superstite. C. de dolo.* circumventio dolosa est, aliàs enim *1.* incasum quæretur, an adversus patrem Amphidrosæ actio doli competeret. 2. Amphidrosæ actio doli ob verecun-

D. 3.

diam

diam paternam non denegaretur, verum potius diceretur, quod pater culpa & dolo vacaret. Instat Fachineus, bona fide transactionem factam, Ergo non dolo. Respondeo, bona fide respectu Amphidrosæ, ex parte vero patris, dolo malo.

Ad secundum respondeo. Dispar omnino est ratio venditionis & transactionis. Ut enim venditor ex hac lege agat, non sufficit eum minus accepisse, sed requiritur, ut duplo plus dederit, quam acceperit. In transactione vero qui litem remittit proprie nihil dat.

Quod autem dicitur, transactionem esse speciem venditionis, illud improprie fit, cum sit negotium stricti juris, venditio autem bonæ fidei, in illa nulla certa rei æstimatio, in hac autem maxime attenditur.

Et hæc quidem negativa æquissima est, Dummodo requisita transactionis adsint, Videlicet, 1. ut interposita sit super lite dubia & incerta, non ficta & imaginaria. 2. ut celebrata sit dato vel retento aliquo. 3. quod bona fides intervenerit, non dolus verus, sed dumtaxat re ipsa, hoc est, enormis læsio. Quod autem Bartolus liti dubium eventum in transactione æstimari putat, expresso textu *quemadmodum §. item La-beo. ff. ad l. Aquil.* redarguitur. Cum illa, quæ dubia sunt, æstimationem certam & veram, qualem lex nostra requirit, non recipiant.

THEOREMA XI.

Quænam actio ex d. l. 2. C. de rescind. vend. competat.

Variæ in hac quæstione se interpretum opiniones offerunt, sunt enim, qui autumant conditione ex

d.l. 2. agendum esse. Cum in l. unic. ff. de condict. ex lege.
Ictus Paulus ita habeat: *si obligatio lege nova introducta sit, nec cautum eadem lege, quo genere actionis experiamur, ex lege agendum est.* At in *d.l. 2. ne γῆδὲ* quidem habetur, qua actione agendum sit. Ergò conditione ex lege agendum.

Alii emti venditi actionem adhibendam esse putant:

1. Quia in bonæ fidei judiciis ex æquo & bono etiam non conventa præstanda sunt. *§. in bon. fid. Institut. de act. §. fin. Inst. de obliga. quæ ex consensu.*

2. *Per l. sed Celsus. 6 §. 1. ff. de contrab. emt.* ubi ad rescindendam emtionem & venditionem indulgetur, actio emti venditi si fundus sub hac lege venditus est, ut si in diem statutum pecunia soluta non esset, fundus inemptus foret. Sed etsi nihil tale convenerit, sed solum liceat jure emtionem rescindere, *arg. l. 11. d. adit. edict.* & hoc loco in eam rem actionem venditori ex vendito competere, argumento est certissimo redhibitio. At hæc redhibitio est rescissio emtionis, & petitur actione ex *l. ex emto. de act. emt.* Ergò.

3. Quæ ex more præstanda invicem sunt, illa veniunt in actionem ex emto vendito *l. quod si nolit. 31. §. quia assidua 20. ff. de adilit. edict.* Ergò multo magis quæ jure certo præstanda sunt. Nam quod jure præstandum, id etiam more præstandum est.

Sunt deniq; qui arbitrantur, per in integrum restitutionem, læsione enormi interveniente, venditionem rescindi: quibus & ego, præmissis non obstantibus, haut invitus, ob annexas rationes, subscribo.

1. Si contra jus commune rescissio hæc comparata, necessariò intelligenda est restitutio in integrum *l. in causa ff. de minor.* At verum prius, quia jure communi contrahentibus se in emtionis precio circumvenire licitum. Ergò & posterius.

2. Restitutio in integrum ex æquitate comparata est. *l. pen. ff. de in integr. restitut.* At hæc *d. l. 2.* rescissio ex humanitate & æquitate, urgente læsione, datur. Ergò. Non enim ex conventionem, sed præter illam, concedi æquum est. Unde consequenter, quadriennio beneficium hoc præscribi & extinguere, asserendum; Restitutiones enim in integrum & eo nomine competentes actiones rescissoriæ hoc temporis spatio præscribi, sancitum. *l. 7. C. de tempor. in integr. restitut. l. 4. C. de his qua vi metus ve caus.*

Jam ad aliorum opiniones respondendum, & quidem ad primam, quod conditione ex lege agendum, quoties in nova lege non cautum de certa actione, hîc locum non reperiet, non enim ex obligatione aliqua, propter enormem læsionem emtor vel venditor ad restitutionem rei vel precii obligantur, sed sola æquitas & humanitas, quæ evidenter *in d. l. 2. C. de rescind. vend.* exprimitur, probatâ læsione, rescissionis causa est.

Nec refragatur sententiæ nostræ altera opinio, quod actio emti competat, quod enim dicitur *in §. bona fidei. Inst. de act.* Item *§. fin. Inst. de oblig. ex consensu,* contrahentes sibi invicem ex æquo & bono, quod justum est, præstare debere, hoc non ad contractum evertendum & rescindendum, sed implendum & servandum spectat. Quod proinde contractu non conti-

ne-

netur, actione emti præstari jure non postulatur. Jam verò contractui emti non rescissio sed conventi præstatio inest. Quare ultrò prorumpit conclusio, quod actio emti ad rescindendum contractum non pertineat.

Ad secundum argumentum sufficientem responsionem suppeditat. *l. 6. C. de act. emt. & vend.* in qua Imperatores non obscure ita rescribunt: *Venditi actio, si non ab initio aliud convenit, non facile ad rescindendam perfectam venditionem, sed ad pretium exigendum competit.* Nihil etiam obstat, quod redhibitio animalis morborum ex ædilitio edicto emti actione veniat, cum nominatim hoc lege cautum sit. Nam si rescissio actione emti legitime petatur, requiritur, ut initio hoc vel conventum, vel etiam aperto jure cautum sit *d. l. 6. C. de act. emt. & vend.*

Ad tertium: In contrahendo quod agitur pro cauto habendum *l. 3. ff. de reb. credit.* Nam cum contrahimus, quædam etsi non sint verbis nominatim expressa subintelliguntur tamen ex natura ipsius actus quem agimus vel gerimus, & perinde præstantur ea, ac si cauta & expressa fuissent. Quod ergò dicitur in actionem emti id venire quod jure & moribus præstari debet, hoc subaudiendum de iis, quæ ex natura contractus jure aut moribus præstanda. *d. l. 6. C. de act. emt. & vend.* At restitutio rei venditæ *l. nostra 2. C. de rescind. vendit.* ex natura contractus non debetur, cum potius contractum dirimat & evertat. Iccirco actione emti pro saluberrimi *l. 2.* remedii effectum consequendo non utendum.

E THEO-

THEOREMA XII.

Quomodo læsio ultra dimidium, &
cujus temporis æstimatio pro-
banda.

Imperatores Valentinianus, Theodosius & Arcadius. *l. 16. C. de rescind. vend.* expressis verbis, ubi ad æstimationem ventum, indigitant, illam ex rei qualitate & fructuum quantitate per testes faciendam. Læsiō etenim facti, quod non præsumitur, nisi probetur. *l. 1. C. de probat.* Per testes itaque hac de re deponentes probare cogitur is, qui se deceptum conqueritur. Hisce extra dubitationis aleam positis, multis, qui hac de re variant sententias, ambiguum est, quodnam tempus in præfata æstimatione attendendum. Sunt enim qui mordicus tenent, iudicis officium esse, partes cogere, ut æstimatores, qui rem venditam, habitâ ratione consuetudinis loci, qualitatis rei, & quantitatis reddituum, ex tempore præsentis, cum læsio iudicialiter allegatur, æstiment, quibus dissidentibus, integrum esse partibus tertium afficere, cuius iudicio & æstimationi acquiescant.

Hæc opinio aliis non probatur, propterea quod tempus contractus inspicere debeat. *l. 8. fin. C. de rescind. vend.* æstimatores verò illud impossibile sit. Deinde quod Glossa innuat, taxationem illam ideò non statim esse admittendam, quia duo tres vel quatuor ex affectione opportunitatis, vicinitatis, vel cœli vel quod il-

lic

lic educati sint, &c. pluris æstiment: cum precia rerum communi æstimatione, non pro singulari affectu determinari debeant, *l. precia ff. ad L. Falcidiam. l. si servum meum ff. ad L. Aquiliam.* Verum consultius esse, ut iudex ipse, pro rei qualitate & reddituum quantitate, verum valorem indicet.

Salvo diversum sentientium iudicio, cum D. D. Arumæo & Hunnio, statuo; iudici per testes vel æstimatores inquirendum, quisnam verus rei æstimata fuerit tempore contractus initi, & factæ læsionis valor, indeque de læsionis enormitate ex communi æstimatione iudicium ferendum. *d. l. precia rerum. & d. l. si servum meum.* Ob commodum verò & incommodum rei perfectè venditæ postmodum contingens, venditor læsus dici nequit, cum emptorem maneat. *§. Inst. de emt. vend.* Secundùm naturam enim est, commoda cuiusque rei eum sequi, quem sequentur incommoda. *l. 10. ff. de R. I.*

Huic sententiæ non admodum adversantur supra adductæ opiniones. Nam ex tempore contractus qui negant æstimationem fieri posse, sciant, non impossibile esse exinde certum rei precium constituere, imprimis cum non seculum sed tantum quadriennium, ut theoremate præcedenti dictum, huic de rescindenda venditione actioni destinatum exeat, intra quod de enormi læsione quæstio instituenda. Et quamvis Sichardus putet, de præsentis tempore præsumtionem fieri ad præteritum, ita ut qualis res nunc est, talis etiam, contrario non probato, priùs fuisse præsumatur: Attamen tenendum, hoc non proce-

dere, si de precio & valore rerum quaestio, cum rerum
pretia tempore per vices minui & augeri possint. l. 23.
C. de usur. Sed solum, quando de rei qualitate agi-
tur.

Ut demum Glossæ satisfiat, liquidò ex d. l. *precia*.
ff. ad l. *Falcidiam*. superius ostensum, aestimatores non
ex sua affectione, sed ex rei veritate & communi aesti-
matione exquisita precia statuere debere. Et quam-
vis secundum Poetam Ubivis

*Rari quippe boni, numero vix sint totidem, quot
Thebarum portæ vel divitis ostia Nili.*

dubium tamen non est, quin suæ cuique terræ gem-
mulæ, quæ sinistro affectu omni deposito rem ritè
aestimant. Sublato itaque τῶ μήλω εἶδος, concludo
prudentiæ iudicis convenire, ut peritos venditarum
rerum aestimatores ad minimum duos eligat, qui ci-
tra præiudicium, propriumque commodum ad tem-
pus contractus & factæ læsionis præscripto modo rei
precium reducant.

CO-

COROLLARIA

Ex jure Canonico.

An Pontifici Romano temporalis potestas in omnes Principes, Reges ac Imperatores jure competat. N.

Num jus reformandi religionem ad curam Ecclesiasticam Principis pertineat, ejusdemq; ex arbitrio dependeat. D.

An is qui juris patronatus sequester est, possit vacante Sacerdotio ministrum Ecclesiae presentare. A.

Ex jure Feudali.

An investitura rectè distribuatur in propriam & impropriam sive abusivā. N.

An fœmina semel à feudi successione exclusa, semper exclusa censeatur. N.

Feudum antiquum commissum, utrum ad Dominum an ad agnatos pertineat. D.

Ex jure Publico.

Utrum subditi collectas à magistratu impositas pro rebus extra territorium &

E 3

ju-

jurisdictionem magistratus sitis exsolvere
teneantur. N.

An imperium Romanum sit Feudum
Pontificis. N.

An secundum vulgatam Dd. Theori-
cam Princeps, Comes, Baro & Civitates
Imperii possint in suo territorio, quod Impe-
rator potest in universo. D.

Ex jure Camerali.

Præventio an habeat locum in materia
l. diffamari. D.

An bona naufragorum, quæ erant in na-
vi, cadant in commissum. N.

Utrum Imperator cum Camera in ju-
risdictione concurrat. A.

F I N I S.

53379

ULB Halle 3
004 835 093

1007

3 q' aia d'apnora ma uirrom applicare || in sup' Genesim

... in emblemis qui in sententia in do
le... Alis papir n̄ inuicatos in
n̄ inuicatos dolo... uera pena z ex h̄ in
mutacoe sic ḡ ut aia quicta cor ve
dolo ex eo q̄ p̄sensu applicat adigne cu
Alis An q̄ h̄ z puc sentit n̄ inuicetur
coz h̄ n̄ realiter s̄ in h̄ z sicut sic z
aia separata p̄mellm applicata adigne
z p̄ h̄ uere cruciat z dolo aduicem tū
q̄ ut dixim̄ licz inell̄ tam aia separe
dāpnare q̄ sp̄e maligni in h̄ fugatur
uice Alis q̄ ut p̄ cruciat ab igne p̄
inmutacōm v̄tute dīna scām inuicē
n̄ n̄ ex h̄ sic q̄ icell̄ sic Alis z q̄ n̄ rea
piat al̄ inell̄ h̄ sicut q̄ Alis / sufficit
ei q̄ in h̄ recipiā s̄ q̄ ut cruciat aia ab
igne p̄ inuicem scām in h̄ tū oz q̄ sp̄e
maligni s̄ sic cruciat igni coz in h̄
ad h̄ q̄ p̄ cruciat h̄ penas n̄ z necn̄ qd̄
q̄ portet igne in h̄ scām q̄ potius z de
ut Alis inuicatos in Alis z Alis pe
nam h̄ coz care in sp̄e maligno in ig
ne q̄ care cu igne in h̄ ḡ dicit sic q̄
pena z dolo s̄ in nobis dū v̄m̄ s̄ in
aia separata s̄ in sp̄e maligno z ex mu
tacoē coz real̄ s̄ in h̄ z sicut
naua / et q̄ ut ad in h̄ z ut ad loc̄ pena
leniō dān̄ z q̄ in h̄ in h̄ de sicut coz h̄
in q̄ modū inuicatos p̄ aia separata / quā
dicat q̄ coz s̄ in h̄ q̄ modū in h̄ z in h̄
p̄ ut q̄ in h̄ ut calefiat q̄ s̄ sic z
tū pot̄ calefi q̄ aduicē h̄ igni q̄ z
oīo absurdū / ē . n . dicitur nos ac plena
in h̄m dēoz augt̄ ut possū ad apta
ve uba sua ad in h̄ positū q̄ aia exis
in h̄o duplicē passioē h̄ ut dupl̄ dolo
p̄ q̄ ibi inuicatos / s̄ q̄ sic inuicatos
cruciat / ē . n . coz z in loco p̄ inuicatos
sic sp̄e z in loco p̄ inuicatos app̄com / s̄ in h̄
h̄o coz inuicatos s̄e lib̄tati relictus p̄
se inuicatos in loco n̄ illi p̄ . arbit̄
lib̄tate / s̄ si ponet inuicatos h̄e lib̄tatem
p̄ dicit ut n̄ nisi ēto loco possit se inuicatos
sic sp̄e s̄e n̄e derelictus p̄ applicare ut

ignis inuicatos
q̄ n̄ possit ut
corpus dicent
uid uenisti ai
aie sapnate z
cata cogit un
ut adigne in
suo p̄ illi igne
inuicatos uic
cipiat in h̄ p̄
le ignis sic qd̄
coz h̄ locus oīo
nuat ut dicit
modus exiōi n̄
nam si d̄ in h̄
ter aie / aia s̄ z
lic uic z p̄ in h̄
plicom / v̄n aug
aia cruciat h̄o
ai aliq̄ coz h̄
scām z penas
in aia n̄ d̄ ē q̄
aia n̄ inuicatos
calefiat / s̄ in h̄
uicute dīna ex
cruciat z affl̄o
augustinū / q̄
ad loca coz h̄
dāpnata / n̄
p̄ d̄ ē in h̄
aliqui cruciat
augt̄ h̄ z ad q̄
coz h̄ s̄ n̄ d̄ ai
lo empirico / s̄ q̄
p̄ ad h̄ aie z
opt̄ z sibi / sic
in h̄o coz h̄
in h̄o oībus
Tolent
quā u
z p̄ h̄
ferunt p̄ h̄ h̄
iozem ueluti de
dāpnatoz dicit

THEORIA INAUGURALIS,
De
SALUBERRIMO
L. 2. C. de rescind. vendit.

hoc maximè seculo controverso,
remedio,

nonnulla Theoremata

continens

Quæ

Divino piè implorato subsidio

Auctoritate & Decreto Magnifici Jctorum ordinis in
alma Salana,

PRÆSIDE

Celeberrimo & Amplissimo Jcto

Dn. D. DOMINICO ARUMÆO

P. P. Facultatis Juridicæ SENIORE, Curia Pro-
vincialis ac Scabinatus ADSESSORE, Præceptore,
fautoreque suo efflictim

colendo,

*Pro consequendis in utroque jure insignibus & pri-
vilegiis Doctoralibus,*

Publicæ disquisitioni subjicit

MATTHIAS HEIN foundationis Bla-
sianæ Brunsvvigæ CANONICUS,

ad diem 20. Augusti.

Typis JOHANNIS BEITHMANNI,
Anno M DC XXIV.